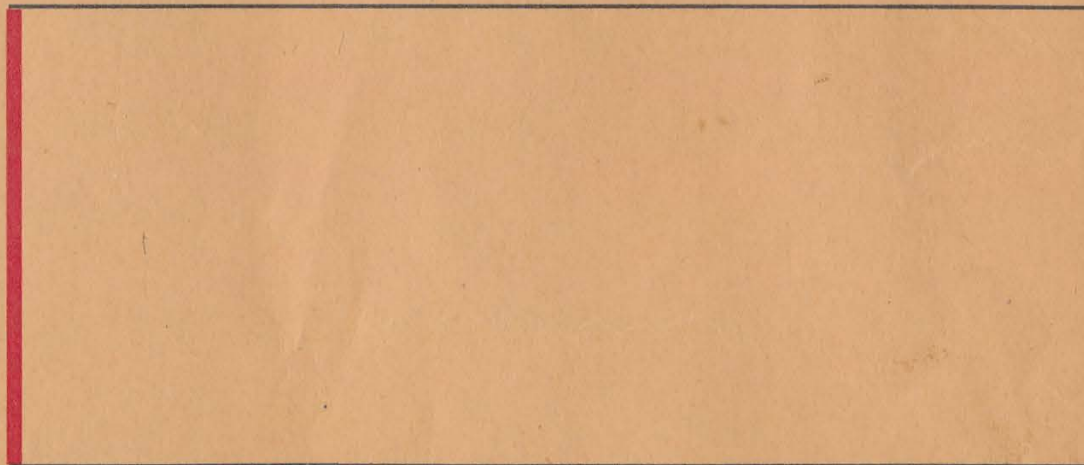

Kopij

NOORD-BRABANT

Drukkerij Eisma n.v.

Leeuwarden, Tuinen 66 - Drukkerij en uitgeversbedrijf - Telefoon 23795 - Giro 843271 - Opgericht 1892

1. Aarle-Rixtel. In blauw een streephuis van goud, in elk kwartier vergezeld van een leeuw van hetzelfde. Het schild ten rechter zijde vastgehouden door de H. Maria, gekroond en dragende op de linkerarm het kindje Jezus, alles van goud. (Volgens het wapendiploma moet Maria in de rechterhand nog een gouden palmtak dragen. Het kwam ons evenwel behaavlijk voor, het cliché hiervan van dit naar verhouding niet belangrijke onderdeel te laten veranderen, temeer door verandering van het wapen in studie is.

2. Alem, Maren en Kessel. Als gemeente opgeheven, wapen vervallen.

3. Almkerk. In goud twee afgewende, paalsgewijs geplaatste zalmus van rood. Verleend 14-10-1909.

Dit is oorspronkelijk het wapen van de Heren van Altona, een heerlijkheid waarvan Almkerk vroeger deel uitmaakte.

4. Alphen en Riel. In blauw drie rotsachtige bergtoppen van goud, geplaatst 2 en 1. Schild gedeelt met een drievludige kroon van goud met twee parelpunten.

5. Andel. In groen twee afgewende, paalsgewijs geplaatste zalmus van zilver. Bevestigd 15-4-1818.

6. Asten. In goud twee naast elkaar geplaatste schilden van blauw; het rechter beladen met twee dwarsbalken, vergezeld van boven en onder van een drielingbalk, in het midden van een tweelingbalk en in het schildhoofd van drie sint-andriesheusen, alles van goud; het linker beladen met een ankerheuse, in elk der bovense kwartieren vergezeld van

X

twee turven, in elk onderdeel van een turf, alles van goud.

7. Baarle-Nassau. In blauw drie balen van goud, geplaatst 2 en 1.

8. Bakel en Milheeze. In blauw een bisschop, dragende in de rechterhand een rozenkruis en in de linker een kromstaf, alles van goud.

9. Beek en Donk. Geverien deeld; I en II in goud twee vijfbladige mispelbloemen van rood, en een rijkwartier van hetzelfde, beladen met een adelaar van zilver, gebekt en gekleurd van blauw; II en III in zilver een keper van zwart, vergeerd van drie naar rechts lallende klophammers van rood, geplaatst 2 en 1. Verleend 2 ^{januari} 1470.

10. Beers. In blauw een bisschop, houdende in de rechterhand een berck, in de linker een kromstaf, en staande op een losse grond, alles van goud. Voor de bisschop een goudgeboord kruis²⁾ van blauw, beladen met een kruis van goud.

De niet gedateerde wapens in deze serie zijn alle bevestigd 16-juli 1717.

1) Drielingbalken zijn zeer smalle balkjes die zelfs drie aan drie voorkomen en niet meer ruimte beslaan dan een gewone dwarsbalk, de twee tussenruimten inbegrepen. Hetzelfde geldt voor de tweelingbalken, die dan natuurlijk bestaan uit twee balkjes met een tussenruimte.

2) Goudgeboord: een uiterst smalle rand (boordsel) van goud; komt op de tekening niet voldoende uit wegens het kleine formaat.

11. Bergen op Zoom. In rood drie St. Andrieskruisen van zilver, geplaatst 2 en 1, boven een drietoppige berg van groen. Schild gedekt met een dribladige kroon van goud met twee parelpunten en ter weerszijden vastgehouden door een wildeman van natuurlijke kleur, omkranst en omgord van groen, dragende een knots over de schouder, alles geplaatst op een grond van groen.

12. Bergeijk. Gevierendeeld: I en IV in blauw drie lelien van goud, geplaatst 2 en 1, en een blokkroon van zilver en rood; II weer gedeeld; a: geschuimbalk van goud en blauw van zes stukken, en een kroon van rood; b: in zilver een leeuw van rood, gekroond, getongd en genageld van goud; over alles heen een hartschild van goud, beladen met een leeuw van zwart, getongd en genageld van rood. Schild gedekt met een dribladige kroon van goud met twee parels; rechts vergeerd van de St. Petrus als schildhouder, dragend in de rechterhand een sleutel, links van en op een bergje geplaatst eikeboompje; alles van goud. Verleend 25me Br 1958.

Dit is een belangrijke verbetering van het wapen zo als het destijds in de periodieke publicaties was opgenomen en dat daterende van 16de ^{juli} 1817, en dat volgens v.d. Laars in verminkte vorm en in rijkskleuren het wapen van Bourgondië gaf te zien. Het wapen, nu in de juiste vormen en kleuren, herinnert aan Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, Brabant enz., van wie de bewoners van Bergeijk destijds toestemming kregen om de plaats als een stad met wallen en poorten te versterken, wat echter nooit tot uitvoering is gekomen. De schildhouder vertegenwoordigt de kerkpatroon van de gemeente, berg en eikeboompje zijn "sprekende" elementen (berg-eik).

grond van hetzelfde.

14. Berkel-Enschot. In blauw drie naast elkaar geplaatste, puntig gedekte burchten, van onderen vergezeld van een omgewende ploeg, alles van goud. Verleend 14 ~~ok~~tober 1818.

15 Berlicum. In blauw een varken, staande op een losse grond, alles van goud.

16. Best. In rood de H. Odulfus, gekleed in superplie, dragend in de rechterhand een appel, in de linkerhand een boek, om het hoofd een nimbus, alles van zilver.
Dit is geen officieel bevestigd wapen.

17. Bladel en Netersel. In blauw twee schuingekruiste sleutels van goud, de baarden toegewend. Zeer waarschijnlijk symboliseren deze sleutels de patroon der R.K. kerk, Sint Petrus, waarmee we dus hier *niet* het fantasieloze afbeelden van de schutpatroon zelf zien toegepast.

18. Borkel en Schaft, als gemeente opgeheven wapen vervalen.

19. Boekel. In blauw een kerkgebouw van goud. Verleend 14 ~~ok~~tober 1818.

20. Boxmeer. In rood een bok van goud, staande op een losse grond van hetzelfde.

21. Boxtel. In rood drie dwarsbalken van zilver, vergezeld van acht eendjes, geplaatst 3, 2 en 3. Het schild vastgehouden door een, er achter staande, heilige, het hoofd omkrans

door een nimbus en in de linkerhand twee sleutels opgeheven houdende, alles van goud.¹⁾

Gezien de sleutels, stelt evenals bij Bergeijk, naar onze mening deze heilige St. Petrus voor, waarschijnlijk weer als schutpatroon.

22. Breda. In rood drie Sint Andrieskruisen van zilver, geplaatst 2 en 1. Het schild ter weerszijden vastgehouden door een leeuw van goud, en aan de achterzijde²⁾ door een engel van natuurlijke kleuren; het schild voorts rustend op een burcht, eveneens van natuurlijke kleuren.

Alle ongedateerde wapens zijn bevestigd 16 juli 1817.

¹⁾ Het voetstuk is hier, terwille van de compositie van het geheel, willekeurig aangebracht. Op de officiële afbeelding komt het niet voor.

²⁾ Een niet officiële beschrijving (de officiële ontbreekt) spreekt van: het schild gedekt door een engel. Het volledige wapen ziet er, ook door dit onderdeel, nogal zonderling uit. De engel steunt daar nl. in een verveelde houding met de elleboog op 't schild, de hand onder 't hoofd, terwijl de schildhouders in de ruimte zweven doordat het schild alleen met de onderste punt op de burcht rust. Hoewel eigenlijk de burcht uit heraldisch oogpunt een weinig gelukkig geval is, hebben we die toch gehandhaafd en het geheel tot een o.i. meer logisch verband omgewerkt.

X

23. Budel. In blauw drie *omgewende*¹⁾ posthoorns van goud, geplaatst 2 en 1. Het schild gehouden door een adelaar van goud. Hoewel v. d. Laars de posthoorns aanduidt als van zilver op een veld van rood, hebben we hier de officiële afbeelding nagevolgd. Een officiële beschrijving ontbreekt.

24. Chaam. In blauw drie kammen van goud, geplaatst 2 en 1. Schild gedekt door een kroon; bestaande uit een band van goud, getooid met 13 parels, geplaatst 10 op de band en 3 daar weer boven, en vastgehouden door twee vogels van goud.

Hoewel dhr. Wissink bij de Hoge Raad van Adel ijverig heeft gespeurd naar de heraldische identiteit van deze schildhouders (de ouderwetse officiële afbeelding is van dien aard, dat men er zowel een arend als een reiger, zij het ietwat wanstaltig, in ontdekt), viel deze helaas niet vast te stellen; er was alleen sprake van „vogels”. ~~tot~~

#

25. Cuyk en St. Agatha. In goud twee dwarsbalken van rood, vergezeld van acht *merletten*²⁾ van hetzelfde, geplaatst 3, 2 en 3.

26. Deurne. In zwart drie drielingsbalken van goud, en een schildhoofd van hetzelfde, beladen met drie naast elkaar geplaatste Sint-Andrieskruisen van rood. Achter het schild en met de linkerhand daarop steunend, de figuur van de H. Willibrordus, met gelaat en handen van natuurlijke kleur, gekleed in bisschoppelijke toga van zwart, waaroverheen een planeta (misgewaad) van rood, afgezet met goud; gedekt met een bisschopsmijter van rood, afgezet met goud, houdend in de opgeheven rechterhand een kerkgebouw met toren in natuurlijke kleur, en in de linkerhand een kruis staf van goud. Verleend 16 Mei 1928.

27. Diessen. In blauw een beker van goud. Verleend 14 Oktober 1818.

28. Dinteloorden Prinsenland. In blauw een jachthoorn van goud, vergezeld van drie Sint-Andrieskruisen van hetzelfde, geplaatst 2 boven en 1 onder de hoorn. Schild gehouden door een er achter staande engel van goud.³⁾ De drie kruisen zijn ontleend aan het oude wapen van Strijen-Z.H., (in goud drie Sint-Andrieskruisen van rood), van welk graafschap Dinteloord vroeger een deel was. De jachthoorn herinnert aan het huis van Oranje, waarvan Dinteloord een bezitting is (een en ander volgens v. d. Laars).

29. Dint her. In zwart een leeuw van zilver, waaroverheen een hartschild van blauw, beladen met zes penningen van goud, geplaatst 3, 2 en 1.

30. Dongen. In blauw twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken van goud.

31. Drunen. In blauw een gespannen boog, waarop een met de punt naar boven gerichte pijl, alles van goud.

32. Den Dungen. In blauw het beeld van de

H. Jacobus, staande op een grond, dragende in de rechterhand een palmtak en een dolk, in de linkerhand een pelgrimsstaf, waaraan een kruikje; alles van goud. Verleend 14 ~~Ok~~tober 1818.

33. Dussen. Doorsneden van goud en zwart, over alles heen een in twee rijen van rood en zilver geschaakt Sint-Andrieskruis. De heerlijkheid Dussen behoorde tot 1585 aan het geslacht van die naam, aan het wapen waarvan dit gemeentewapen de herinnering bewaart.

34. Eersel. In blauw drie naast elkaar geplaatste ronde gekanteelde torens, waarvan de middelste groter is dan de beide buitenste en bovendien voorzien van een poortopening; de drie torens links en rechts vergezeld van een lelie met afgesneden voet, alles van goud. In de schildvoet een schuinsrechts geplaatst schildje van goud, beladen met drie dwarsbalken van blauw en een van de bovenste balk uitkomende leeuw, alles van blauw. In rijkskleuren vertoont dit kleine schildje dus het wapen van de provincie Zeeland.

Alle niet gedateerde wapens zijn bevestigd 16 juli 1817.

~~Casper Dirckx~~

1) De aanduiding „omgewend” geeft te kennen dat de gebruikelijke stand van een hoorn is met de grote opening naar rechts en het mondstuk naar links; vergelijk de jachthoorn in het wapen van Dinteloord.

2) Merletten of meerlen, eendjes zonder snavel en poten.

3) We hebben deze engel wel iets naar meer normale maatstaven opgevat dan ons officiële voorbeeld, op hetwelk deze figuur de onmiskenbaar komische en daarom o.i. misplaatste indruk geeft van het welbekende, door aan een touwtje te trekken beweegbare, harlekijntje...

Tenslotte zij nog opgemerkt dat de voetstukken bij de wapens van Chaam, Deurne en Dinteloord door ons op eigen gezag zijn aangebracht; zij komen op de officiële afbeeldingen niet voor, maar zijn hier toegepast om een enigszins logische afsluiting onderaan de wapens te bewerkstelligen.

35. Eethen. Gevierendeeld: I en IV in blauw de beeltenis van Sint-Maarten, te paard, met de bedelaar, alles van goud; II en III in blauw een zesspakig rad van zilver, en een *streepkruis* van goud over de deellijnen. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpunten. Verleend 14 Juli 1936.

36. Eindhoven. Gedeeld, I in zilver een leeuw van rood, II in rood drie onder elkaar geplaatste posthoorns van zilver. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud. Bevestigd 17 October 1923.

37. Empelen Meerwijk. In blauw een als landman geklede bisschop, om het hoofd een aureool, dragende in de rechterhand een lans en staande op een losse grond, alles van goud. Aan de linkerbovenarm een schild van goud, waarop in letters van blauw: St. Landolinus; de linkerhand rustende op een

met een lint van goud

aan de lans bevestigd schild van goud, beladen met drie leeuwepoppen van blauw, gekroond van hetzelfde.

38. Engelen. In blauw de aartsengel Yophiël, gelaat en handen van natuurlijke kleur, gevleugeld van zilver, dragende een mantel van hetzelfde, houdend in de rechterhand een opgeheven vlammend zwaard van zilver met gevest van goud en in de linker een gesel van zwart; staande op een rotsgrond van goud. Verleend 18 April 1953.

39. Erp. In blauw het beeld van St. Servatius in bisschoppelijk gewaad, houdend in de rechterhand een staf, in de linker een sleutel en achter hem, op dezelfde losse grond staande, een omgewende vos (?), alles van goud. Het op de officiële afbeelding voorkomende dier is ondefinieerbaar, terwijl elke beschrijving ontbreekt. De bovenstaande beschrijving is geheel naar v. d. Laars, inclusief het vraagteken. Een door de heer Wissink ingesteld onderzoek naar de identiteit van het dier in de registers van de Hoge Raad van Adel, bracht geen uitkomst; het lijkt echter het meest op een vos, vandaar, zij het onder voorbehoud, onze navolging van v. d. Laars' beschrijving.

40. Esch. In blauw een boom van goud, staande op een losse grond van hetzelfde. Schild van achter vastgehouden door een bisschop, de rechterhand op het schild, in de linker een staf houdend, alles van goud.

41. Escharen, *als gemeente opgeheven, wapen vervallen.*

42. Etten en Leur. In blauw drie burchten van goud, geplaatst 2 en 1. Schild gedekt met een kroon, bestaande uit een band van goud, getooid met 15 parels, geplaatst 12 op de band en 3 daarbovenop.

Dit wapen zou herinneren aan drie ter plaatse gestaan hebbende grote kastelen en tevens aan het wapen van een adellijk geslacht Van Etten, dat in zilver drie burchten van blauw voerde.

43. Fijnaart en Heyningen. ~~Gevicarduld;~~

Doorsnedes: I weer gedeeld; a. in kwart.

a. in zwart een leeuw van goud, b. in rood drie palen van goud; II in groen drie maliën van goud, geplaatst 2 en 1.

Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpruntjes.

Verleend 11-^{april} 1959.

44. Cassel, als gemeente opgeheven, wapen vervallen.

45. Geertruidenberg. In zilver ~~een~~ leeuw van rood, dragende in de voorste klauwen een gebogen speer van zwart. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud;

het gehele wapen geplaatst in een voor een deel draaibaar verborgen Hollandse twin van bruin.

46. Geffen. In blauw een heilige, houdend in zijn handen een kerk, en staande onder een met zes kandelaars versierde kerkboog (gothische nis), ter weerszijden vergezeld van een schildje, alles van goud. Het rechterschildje beladen met drie Sint-Andrieskruisen, geplaatst 2 en 1, het linker met twee aanzierende hoofden en een vrijkwartier, van het veld gescheiden door een *kwartierstreep* en waarin een vogel; alles van blauw.

47. Geldrop. In blauw drie harten van goud, geplaatst 2 en 1.

48. Gemert. In goud een kruis van zilver, waaroverheen een hartschild van hetzelfde, beladen met een adelaar van zwart.

Alle niet gedateerde wapens zijn bevestigd 16 juli 1817.

~~CASPER DIRCKX~~

1) ~~Deze beide streepfiguren zijn in onze tekening iets te zwaar getekend.~~

2) ~~Hoewel v. d. Laars het veld als van goud afbeeldt en beschrijft, zijn we hier afgegaan op de officiële afbeelding.~~

X

49. Giessen. In zilver twee afgewende paalsgewijs geplaatste vissen van rood, vergezeld van negen breedarmige kruisjes van goud, paalsgewijs in drie rijen van drie geplaatst.

50. Gilze ^{en} Rijen. In blauw een heilige, dragende in de opgeheven rechterhand een sleutel, onder de linkerarm een boek en staande op een losse grond, alles van goud.

51. Ginneken en Bavel, ^f

geheer, wapen van vollen. *als gemeente op-
geheer. Zie Nieuw-Ginneken.*

52. Goirle. In blauw een baardig manshoofd van goud, omkranst van hetzelfde en geplaatst op een schotel van zilver. Verleend 14 ~~ok~~tober 1818.

53. Grave. In blauw twee dwarsbalken van zilver, vergezeld van acht zoomsgewijs geplaatste merletten van hetzelfde en in het schildhart van een burcht van rood.

54. 's-Gravenmoer. In blauw vijf liggende turven van goud, geplaatst 2 en 3. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud en vastgehouden door twee leeuwen van hetzelfde; alles geplaatst op een grond van groen. De turven zouden het vele „moer” in deze gemeente symboliseren, waar voorheen veel turven van gemaakt werden.

55. Haaren. In groen een schaap en een lam, achter elkaar stappend op een losse grond, alles van zilver. Verleend 14 ~~ok~~tober 1818.

56. Halsteren. Doorsneden; I in blauw Sint-Maarten te paard, zijn mantel doorsnijdend ten gunste van de achter hem aan lopende naakte bedelaar, alles van goud; II doorsneden, het bovenste weer gedeeld; rechts: in zwart een leeuw van goud, getongd en genageld van rood; links: in goud drie palen van rood; onder: in groen drie maliën van goud.

(57) 57. Haps. In blauw ^{de H. Nicolaas} een bisschop, houdende in de linkerhand de staf,

de rechterhand uitstrekkinge boven een rechts op de grond staande knip, waarruit drie kinderfiguren opkomen, ~~vergezeld~~

het geheel staande op een losse grond en beschonen door een uit de rechterbovenhoek voortkomende, stralende *schaduw-*

zon, alles van goud.

58. Heesch. In blauw Sint-Petrus (kerkpatroon der gemeente) in bisschoppelijk gewaad, houdende een sleutel in de rechter- en een staf in de linkerhand en staande op een losse grond, alles van goud.

59. Heeswijk. In blauw een leeuw van goud, gehalsband van hetzelfde.

60. Heeze. In blauw een boom van goud, aan welks takken een schildje hangt van hetzelfde, beladen met drie hoorns van blauw; in het schildhoofd een zespuntige ster van goud. Het schildje in de boom is het wapen van Leende en herinnert er aan dat de plaatsen Heeze en Leende in de 13e eeuw een heerlijkheid vormden, die een bezitting was van het grafelijk huis Van Hoorne. De boom zou het symbool van de bosrijke omgeving zijn.

61. Helmond. In rood een omgewende tournooihelm, met als helmteken drie eiken-takjes, waartussen een vogel, alles van zilver. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud. Bevestigd 12 ~~Ma~~ maart 1924.

62. Helvoirt. In blauw een streepkruis van goud, in elk kwartier vergezeld van een leeuw van hetzelfde. Achter het schild een bisschop, met de rechterhand het schild en in de linkerhand de staf houdend.

63. Herpt en Bern,

*opgeheven
als gemeentewapen,
vervallen.*

X

64. 's-Hertogenbosch. In zwart een boom van goud, en een gevierendeeld vrijkwartier, 1 en 4: in zwart een leeuw van goud, getongd en genageld van rood; 2 en 3: in zilver een leeuw van rood met dubbele staart, gekroond en genageld van goud; een schildhoofd van goud, beladen met een uitkomende dubbele adelaar van zwart, voor de borst een verkorte dwarsbalk dragende, doorsneden van rood en zilver. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud en ter weerszijden vastgehouden door een wildeman van natuurlijke kleur, omkranst en omgord van groen, een knots over de schouder dragende. Het geheel geplaatst op een grond van groen.

De vier leeuwen in dit wapen schijnen verleend te zijn door Johanna van Brabant, die met haar gemaal Wenceslaus van Bohemen in 1356 de stad bezocht, en de adelaar in 1508 door Maximiliaan van Oostenrijk. De rood-zilveren dwarsbalk vormt het halve Habsburgse wapen, de boom symboliseert het bos des hertogs.

65 Heusden. In goud een zesspakig rad van rood. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud.

65.a. Hilvarenbeek. In groen een gaffel van blauw, waarvan de beide schuine delen golvend zijn; in het schildhoofd vergeteld van een liggend blokje van rood.

Een tamelijk primitieve voorstelling die een soort aardrijkskundige situatieschets vormt, nl. de door het dorp stromende Noord- en Zuiderbeek zich buiten de plaats tot één stroom verenigend, waarbij het rode blokje de R.K. Troostel; bovendien een vals geblakoeneerd wapen, d.w.z. zowel figuren als veld van kleur, dit is heraldisch fout. Terwille van de contrastwerking is ^{het} nl. in de heraldiek gebruikelijk, zelfs vereist, dat metaal op kleur wordt toegepast, of omgekeerd. Dit wapen zou b.v. aanmerkelijk voordeliger uitkomen door de gaffel van zilver en het blokje van goud te maken.

75. Lieshout. In blauw het beeld van de H. Servatius, het kruis opgeheven houdend in de rechterhand en staande op een losse grond, alles van goud.

76. Linden, *als gemeente opgeheven,*
wapen vervallen.

Behalve die van Heusden en Hoogeloon zijn alle wapens in deze serie bevestigd 16 Juli 1817.

Casper Dirckx

66. Hoeven. In blauw een burcht van goud.

67. Hoge en Lage Mierde. In blauw de H. Stephanus, staande op een losse grond en beschenen door een uit de rechterbovenhoek

vortkomende, stralende schaduwzon, waarvoor een wolk, alles van goud.

68. Hoge en Lage Zwaluwe. In blauw twee vliegende zwaluwen van goud, onder elkaar geplaatst. (Sprekend wapen.)

69. Hoogeloon, Hapert en Casteren. In blauw een leeuw van goud, getongd en genageld van rood. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpunten. Verleend ^{maart} 4-~~de~~ 1950.

70. Huybergen. In blauw O. L. Vrouwe, dragend op de rechterarm met het kindeke Jezus, beide met een nimbus ~~op~~ om het hoofd, zittende in een gotische kerkevoeg en twee weersrijden vergezeld van twee kleine wapenschildjes, alles van goud.

Het rechterschildje beladen met twee schuin gekruiste bisschopsstaven, van boven vergezeld van een mijter, alles van blauw; het linkerschildje beladen met vier zoomsgewijs geplaatste klaverbladen, en een vrijkwartier, beladen met een leeuw en van het veld gescheiden door een *kwartierstreep*, eveneens alles van blauw.

(De bewuste schildjes zijn onder aan de tekening links en rechts apart vergroot getekend.)

71. Klundert. In zwart drie St. Andrieskruisen van goud, geplaatst 2 en 1, en een hartschild van blauw, bezaaid met liggende blokjes, waaroverheen een leeuw, alles van goud.

72. Leende. In blauw drie hoorns van goud, geplaatst 2 en 1. Het schild vergezeld van een boom van natuurlijke kleur en deze rechtsboven weer van een ster van goud, het

geheel geplaatst op een grond van groen. (We vinden deze gehele voorstelling terug in het wapen van Heeze, vorige serie.)

73. Liempde. Gevierendeeld door een streepkruis van goud; I en IV in blauw een leeuw van goud, II en III in blauw een omgewende ploeg van goud.

74. Lierop, als gemeente op 1 gehun, wapen vervalen.

77. Lith. In blauw drie naast elkaar geplaatste ronde torens van goud, waarvan de middelste met een kruis is getopt.

78. Loon op Zand. In goud drie hoorns van rood, beslagen van zilver, geplaatst 2 en 1, en een schildhoofd van zilver, beladen met drie schuinsrechts geplaatste schoenmakershamers van zwart. Verleend 16 April 1914. De drie hoorns, die we ook weer zullen aantreffen o.a. in het Limburgse provinciewapen, zijn het embleem van de Heren van Horne, aan wie de vroegere heerlijkheid Loonopzand toebehoorde. De hamers symboliseren de schoenindustrie ter plaatse.

79. Luyksgestel. In zilver drie naast elkaar geplaatste bomen van groen, op een geestgrond van natuurlijke kleur. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpunten. Verleend 3 juli 1920.

80. Maarheze. In blauw een kraanvogel van goud, in de opgeheven rechterpoot een bal houdend van hetzelfde.

81. Maashees en Overloon. *als gemeente opgeheven, wapen verwallen.*

82. Made en Drimmelen. Gedeeld, I in blauw een oud-Romeise Lictorenbundel¹⁾, boven en onder kruiselings en in het midden horizontaal door een lint tezamen gehouden; door welke bundel is gestoken een staf met dwarsvoetje, de staf gedekt door een Phrygische muts²⁾; alles vergezeld van twee eiketakken, achter de stafvoet door een lint tezamen gebonden, alles van goud; II in zwart drie St. Andrieskruisen van zilver, geplaatst 2 en 1. Verleend 17 februari 1947.

83. Megen. Doorsneden van blauw en goud, het blauw beladen met een barensteel van goud. Achter het schild staande een bisschop, houdend in de rechterhand een sleutel en in de linker de kromstaf, alles van goud.

84. Mierlo. In blauw de H. Lucia, staande op een losse grond, houdend in de rechterhand een

*wijwaterkwast, in de linkerhand een wijwater-
kade, wat en staande op een losse grond, alles van goud.*

en ter weerszijden vergezeld van een schildje van hetzelfde, beladen met drie antieke molenijzers van blauw, geplaatst 2 en 1.

*83. Megen, Haren
en Macharen.*

85. Mill en St. Hubert. In blauw St. Willibrordus, staande op een losse grond, in de rechterhand de kromstaf en op de linker een kerk dragend, alles van goud. 3)

86. Moergestel. In blauw het beeld van Sint-Jan, staande op een losse grond, ter weerszijden vergezeld van een schildje, alles van goud; het rechterschildje gevierendeeld door een streepkruis⁴⁾ van blauw, in I en IV een leeuw, in II en III een boomstronk, alles eveneens van blauw; het linkerschildje beladen met drie hoorns van blauw, geplaatst 2 en 1.

De omstandigheid, welke de heilige een menselijk hoofd in de handen doet dragen, is ons helaas niet bekend.

87. Nieuw-Ginneken. Doorsneden, I weer gedeeld: rechts in goud een rooster van zwart, links in zilver een koe van rood op een grasgrond van groen; II in rood drie St.-Andrieskruisen van zilver, geplaatst 2 en 1. Verleend 3 Augustus 1948.

88. Nieuw-Vossemeer. Golvend doorsneden: I in goud een uitkomende vos van groen; II golvend gedwarsbalkt van blauw, groen en zilver van negen stukken.

89. Nistelrode. In blauw een bisschop, hebbende in de rechterhand de kromstaf en op de linker een kerkje, staande op een losse grond, alles van goud. (Gezien de overeenkomst met nr. 85, vermoedelijk St. Willibrordus.)

90. Nuland. In blauw een vrouwen¹⁾beeld, met de rechterhand steunende op een lictören-

bundel en in de linker een speer houdend, waarop een vrijheidshoed, ter rechterzijde vergezeld van een toren, alles van goud, het geheel staande op een losse grond van hetzelfde.

Ook hier zijn de niet gedateerde wapens alle bevestigd 16 Juli 1817.

1) Lictorenbundel, bundelbijn, een door een bundel stokken (of een roede) a.h.w. omwikkelde bijl; werd gedragen door de begeleiders van de hoogste Romeinse ambtenaren, Lictoren genoemd. Later het embleem van het fascistische Italië. Door de muts is de eigenlijke bijl niet zichtbaar in dit wapen, wel in dat van Nuland (nr. 90).

2) Oorspronkelijk in Phrygië (Oudheid, Klein-Azië) gedragen rode muts met afhangende punt; sedert de Franse revolutie zinnebeeld der vrijheid.

3) De gemeente voere het wapen met een vijfbladig kruis en twee schildhoudende leeuwen.

4) Hier opzettelijk iets te breed weergegeven uit duidelijkheidsoogpunt. De breedte behoort minder te zijn dan $\frac{1}{4}$ van de normale breedte (die dus voor een gewoon kruis geldt, nl. 2 schilddelen, aannemende dat de gebruikelijke schildverhouding is: 7 delen breed en 8 hoog).

91. Nuenen, Gerwen en Nederwetten. In blauw een streepkruis van goud, in het eerste en vierde kwartier vergezeld van een leeuw, in het tweede en derde van een roos, alles van hetzelfde.

92. Oeffelt. In blauw een verlaagde, doorgebogen¹⁾ dwarsbalk, van boven vergezeld van een droogscheerderschaar, alles van goud.

93. Oirschot. Gevierendeeld; I en IV in goud een leeuw van zwart, II en III in goud een leeuw van rood. Bevestigd 28 Juli 1819.

94. Oisterwijk. In blauw drie aan elkaar verbonden torens van goud, de middelste groter dan de overige twee en van een poortopening voorzien; alle drie torens puntig gedakt en van een links gewende windvaan voorzien, eveneens van goud.

95. Oosterhout. In zilver drie wasse-naars van zwart. Schild gedekt met een kroon van goud, versierd met zeventien parels, waarvan veertien op de band en de overige drie daar weer bovenop, resp. op het midden en de beide uiteinden. Schildhouders twee leeuwen van natuurlijke kleur; het geheel geplaatst op een arabesk van rood, bestaande uit twee afzonderlijke helften, verbonden door een lint van blauw.

96. Oostelbeers. (Oost-, Middel- en Westel-Beers.) In blauw een streepkruis van goud, in elk kwartier vergezeld van een leeuw van hetzelfde, en een schildhoofd van goud, beladen met drie achter elkaar zwemmende baarzen van blauw. Verleend 14 Oktober 1818.

97. Oploo, St.-Anthonis en Ledeaacker.

In blauw het beeld van Sint Antonius-abt met het varken, staande op een losse grond, alles van goud; in de rechterhand draagt St. Antonius het naar hem genoemde St. Antoniekruis of -kruk, met de linker steunt hij op een schild van blauw, beladen met een springende bok van goud.

98. Oss. In blauw een os, staande op een losse grond onder een achter hem opgroeiende boom, alles van goud.

99. Ossendrecht. Gedeeld; I in blauw de Heilige Gertrudis, in de rechterhand een kromstaf dragende, waartegen drie muizen opklimmen~~s~~, alles van goud; II doorsneden: 1 weer gedeeld: a. in zwart een leeuw van goud, getongd en genageld van rood, b. in goud drie palen van rood; 2 in groen drie maliën van zilver. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpunten. Verleend 1 Oktober 1938.

100. Oudenbosch. Doorsneden; I in blauw drie naast elkaar geplaatste bomen van goud, staande op de doorsnijdingslijn; II in goud drie ruiten van blauw, geplaatst 2 en 1.

~~101~~ 101. Oud- en Nieuw-Gastel. Doorsneden; I weer gedeeld: 1 in goud drie burchten van zilver, 2 in blauw drie maliën van ~~goud~~ zilver; 2) II in rood drie vogels van groen. Alle figuren resp. geplaatst 2 en 1. (In dit wapen treffen wij de valse blazoenering aan zowel in metaal op metaal, als in kleur op kleur. Veel beter zou het b.v. zijn, als de zilveren burchten in rood, en de groene vogels in goud waren geplaatst.)

102. ~~102~~ Oud-Heusden. Als gemeente opgeheven, wapen vervallen.

103. Oyen en Teoffelen. Als gemeente opgeheven wapen vervallen.

Alle niet gedateerde wapens in deze serie zijn bevestigd ~~to~~ 16 ^{juli} 1817.

1) Een zeldzaam voorkomende vervorming van de gewone dwarsbalk, tegenstelling van de gewelfde dwarsbalk die naar boven is gebogen en waarvan ons in de Nederlandse gemeentewapens geen voorbeeld bekend is. Hier bovendien lager in het veld staande dan de normale stand is.

X 2) In de tekening ^{absievelijk} ~~abusievelijk~~ als goud voorgesteld.

104. Prinsenbeek. Doorsneden: I in groen een golvende dwarsbalk van zilver; II in zilver drie lindebomen van groen, staande op een grond van hetzelfde. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpunten. Verleend 12 januari 1951.

105. Prinsenhage, *Als gemeente opgeheven, wapen verwallen.*

106. Putte. In zilver de H. Dionysius, gekleed van purper en gemanteld van goud, zijn eigen hoofd in de handen dragende, en ter weerszijden vergezeld

van een man in lang gewaad, rechts van blauw, links van purper, beiden met een opgestoken zwaard van blauw in de rechterhand = en toegevoerd staande op een grond van natuurlijke kleur.

Bevestigd 8 December 1819.

De aan dit „plaatje” (waaraan iedere heraldische zin ontbreekt) ten grondslag liggende geschiedenis is ons niet bekend, maar naar onze smaak zou een aesthetischer oplossing zijn gevonden door (bijvoorbeeld) het hoofd van de heilige met de daarachter ~~gekruide~~

gekruiste

107. Raamsdonk. In zwart twee handschoenen van zilver, paalsgewijs naast elkaar geplaatst. Schild gedekt met een kroon van goud, bestaande uit een band met zeventien parels, t.w. veertien op de band en drie daar weer bovenop.

108. Ravesteyn. In zilver een raaf van zwart, staande op een steen van blauw. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud. We hebben hier weer een sprekend wapen.

109. Reek, *Als gemeente opgeheven, wapen verwallen.*

110. Reusel. In blauw een korenschoof van goud. Verleend 14 Oktober 1818.

111. Riethoven. In blauw St. Willibrordus, staande op een losse grond, houdend op de rechterhand een kerk, in de linker een kromstaf. Verleend 14 Oktober 1818.

112. Roosendaal. In zilver drie rozen van rood, geplaatst 2 en 1, en een hartschild eveneens van zilver, beladen met een leeuw van zwart, gekroond, getongd en genageld van rood.

X

113. Rosmalen. In blauw een schildje van goud, van onderen vergezeld van een ~~molen~~ watermolenrad van hetzelfde; het schildje beladen met een „klaverblad” van blauw. De omschrijving van deze laatste figuur onder voorbehoud; op de officiële afbeelding, waar een beschrijving bij ontbreekt, lijkt het niet zo

bijster veel op een klaverblad; het hier getekende is identiek aan het officiële.

114. Rucphen, Schijf, Sprundel, St. Willebrord en Zegge.

Gevierendeeld; I in rood drie palen van goud; II en III in zwart een leeuw van goud, de leeuw in III omgewend,

IV in groen drie maliën van goud, geplaatst 2 en 1.

115. Rijsbergen. In blauw een keper van goud, vergezeld van drie leliën van hetzelfde.

116. Rijswijk. In goud drie zwemmende, boven elkaar geplaatste zalmen van zilver. Verleend 14 Oktober 1818.

Hier weer een geval van valse blazoenering, metaal op metaal.

117. Schijndel.²⁾ Gedeeld; I doorsneden: a, in goud drie wassenaars van zwart, geplaatst 2 en 1; b, in zilver een jonge eikeboom van groen; II in blauw het beeld van de St. Servatius (kerkpatron), houdend in de rechterhand de kromstaf, in de linkerhand een sleutel, alles van goud. Schild gedekt met een dribladige kroon van goud met twee parels. Verleend 14 ^{april} 1958.

118. Schayk. In goud een raaf, zittende op een tak, alles van natuurlijke kleur.

Dit is geen officieel bevestigd wapen.

119. Schijndel. Het vroegere gemeentewapen.

1) Een inbreuk op de alfabetische volgorde, op de

X

tekening althans. Daar zijn Reusel en Riethoven
verkeerd genummerd. Ons excuus.

2) Een tweede inbreuk, en wel opzettelijk. Op
ditte plek stond nl. oorspronkelijk het inmiddels
vervallen wapen van de ~~op~~ thans opgeheven ge-
meente Sambec^{ec}. Om redenen van cliché-techni-
sche aard is hier welbewust de alfabetische
volgorde verbroken en is het oude wapen van
Schijndel ook blijven staan, zij het naamloos.

Noord-Brabant, serie X

120. Sint Michielsgestel. Gedeeld:
I in blauw een kruis van zilver; II in goud
een beurtelings gekanteelde dwarsbalk van
rood. Schild gedekt met een driebladige kroon
van goud met twee parels. Als schildhouder
ter rechterzijde van het schild staande, de
aartsengel Michaël, met gelaat en handen van
natuurlijke kleur; gekleed in maliënkolder van
zwart, waarvan de benedenhelft wordt over-
dekt door een opperkleed van wit, het hoofd
gedekt door een helm van zilver, houdend in
de rechterhand een vlammend zwaard met de
punt naar beneden gericht, terwijl de linker-
hand het schild vasthoudt. Verleend 2 ~~Oktober~~
1947.

De kleur van de vleugels van de aartsengel
wordt in de officiële beschrijving niet genoemd,
evenmin als die van het vlammende zwaard.

121. Sint Oedenrode. In blauw een
burcht met twee hangtorens, van goud.

122. Someren. In rood een streepkruis
van goud, vergezeld in elk kwartier van een
leeuw van hetzelfde.

123. Son en Breugel. In blauw een zon
van goud. (Hoewel men niet gehouden is dit
eventueel na te volgen, hebben wij volgens een
oud heraldisch gebruik de zon een gezicht
gegeven. Een heraldische zon wordt voorge-
steld met zestien — volgens anderen twaalf —
beurtelings rechte en golvende stralen. Men
noemt de zon *stralend* als alle stralen recht,
en *flikkerend*, wanneer ze alle golvend zijn.)

} De grafische aanduiding voor goud (puntering)
is helaas in de tekening door ons verzuimd.

124. Sprang-Capelle. Gedeeld: I in zilver een dwarsbalk van rood, vergezeld van acht liggende blokjes van groen, boven de balk geplaatst 3 en 2, en er onder 2 en 1; II in goud een leeuw van rood, getongd en genageld van blauw, en een barensteel eveneens van blauw, met drie hangers, over de schouders van de leeuw heengaande. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parels. Verleend 26 oktober 1939.

125. Standaardbuiten. Doorsneden door een streepbalk van goud; I weer gedeeld door een streeppaal van goud: a. in zwart een leeuw van goud, getongd en genageld van rood, b. in rood drie palen van goud; II in groen drie maliën van goud, geplaatst 2 en 1.

126. Steenberg en Kruisland. In goud een Sint-Andrieskruis van rood, aan de schildvoet een ^xberg van groen.) Schild gedekt door een uit een band van goud bestaande kroon, omsingeld door een parelsnoer, dat in vier schuinsrechtse strengen zichtbaar is, en als schildhoudsters twee meerminnen van natuurlijke kleur, omgord van rood en gestaart van groen, drijvende op een kalme zee van blauw; de rechtse meermin een kam, de linkse een spiegel in de vrije hand houdende.

x drie koppige berg.

127. Stiphout. Gevierendeeld: I en IV in zwart een leeuw van goud, getongd en genageld van rood (Brabant); II en III in zilver een leeuw van rood met dubbele staart, gekroond, getongd en genageld van goud (Limburg). Verleend 15 December 1885.

128. Terheijden. In blauw het beeld van St. Antonius met het varken, staande op een losse grond, alles van goud.

129. Teteringen. In blauw een bisschop, de rechterhand opgeheven, in de linkerhand de kromstaf, staande op een losse grond, alles van goud.

130. Tilburg. In blauw een gevoegde burcht van goud, bestaande uit drie ronde verlichte²⁾ torens, waarvan de middelste iets groter is dan de beide andere, alle gedekt met spitse, van bollen en linksgewende windvanen voorziene daken, en staande binnen een veelhoekige ringmuur van hetzelfde, met poortopening in de schildpunt. Verleend 22 Augustus 1930.

131. Uden. In blauw een karbonkel³⁾ van goud, waaroverheen een rooster van hetzelfde.

132. Udenhout. In goud een leeuw van blauw.

X

133. Valkenswaard. In blauw de H. Nicolaas, houdende in de rechterhand de kromslof terwijl hij de linkerhand beschermd intotrecht boven drie kinderfiguren op de rand van een heup staande kinderfiguren; het geheel geplaatst op een losse grond, alles van goud. Bevestigd ^{februari} 10^{maart} 1954. (Ofschoon dit zelfde wapen werd bevestigd ^{september} 20^{september} 1819, werd het ^{juli} 5^{juli} 1942 ver-
 rangen door ~~het destijds in deze serie in het Schildersblad gepubliceerde~~ ^{een geheel ander wapen.} De gemeente heeft dus echter het vroegere wapen weer in gebruik hersteld.)

De niet gedateerde wapens zijn van 16 juli 1817.

1) Op de tekening als eentoppig aangegeven, dit is echter onjuist gebleken te zijn.

- 2) Verlicht wil zeggen: van vensters voorzien. Meestal wordt deze aanduiding slechts dan gebruikt, wanneer de vensters van een andere kleur zijn dan de burcht zelf; men zegt dan b.v.: verlicht van rood, of wat de kleur mag zijn. ~~In de Nederlandse gemeentewapens is daar echter geen voorbeeld van bekend.~~
- 3) De karbonkel, feitelijk een edelsteen, die in de heraldiek zo wordt voorgesteld, dat het origineel nauwelijks meer te herkennen is, nl. als acht stralen of spaken uitgaande van een middelpunt of cirkeltje en aan de einden versierd door bollen of, zoals in ons geval, door leliën.

134. Veen. In goud drie gaande leeuwen van rood. In tegenstelling tot vele andere Noord-Brabantse wapens, is dit een zeer mooi voorbeeld van een uitgesproken heraldisch wapen, waarbij de gelegenheid om het vlak harmonisch te vullen, volop aanwezig is.

135. Veghel. In blauw een bisschop, houdende in de linkerhand een kerk en in de rechter de kromstaf, staande op een losse grond, alles van goud; ter weerszijden vergezeld van een schildje van blauw, het rechtse omzoomd met een streepzoom en beladen met een streepkruis, in elk kwartier vergezeld van een leeuw, alles van goud¹⁾; het linkse beladen met vijf schuin-kruislings geplaatste kroezen, eveneens van goud.

136. Veldhoven. In blauw de Heilige Cecilia van goud. Verleend 1 juli 1922. (De R.K. kerk in Veldhoven vereert deze heilige als haar patrones.)

137. Velp,

als gemeente opgeheven, wapen vervallen.

138. Vessem, Wintelre en Kneegsel. In blauw de H. Lambertus, de

kromstaf in de rechterhand houdende en staande op een losse grond, alles van goud.

139. Vierlingsbeek. Gedeeld: I in goud het beeld van Sint Laurentius van blauw, II in goud twee dwarsbalken van zwart, vergezeld van acht merletten van hetzelfde, geplaatst 3, 2 en 3, de onderste drie weer 2 en 1. (Deze tweede helft vormt het oude wapen der Heren van Cuyck.)

140. Vlijmen. In blauw het beeld van Sint Jan Baptist, van goud.

141. Vught. In blauw twee kerken²⁾ met de torens naar het schildmidden gewend, het dak en de toren van elke kerk dragen een kruis, dat van de torens draagt weer een vogel. Tussen de kerken een schildje, beladen met een leeuw, en daarboven een sleutel, met naar boven gericht baard. Onder het schildje twee schuin-gekruiste palmtakken, alles van goud, behalve de leeuw, die van blauw is.

142. Waalre. In goud een dwarsbalk van rood, beladen met drie merletten van zilver; van boven vergezeld van een posthoorn van rood, beslagen van zilver, en van onderen van een lieue van rood met afgesneden voet. Schild gedekt met een driebladige kroon van goud met twee parelpunten. Verleend 8 juli 1942.

143. Waalwijk. Gevierendeeld, I en IV in zwart een leeuw van goud, getongd en genageld van rood; II en III in zilver een dubbelstaartige leeuw van rood, getongd van blauw en genageld van goud. Het schild hangend aan een lint van rood in een

*uitgeranke eikenboom van natuur-
lijke kleur. Bevestigd 4-^{oktober} 1947.*

144. Wanroy. In blauw het beeld van Sint Cornelius, staande op een losse grond, gedekt met de pauselijke tiara, houdend in de rechterhand de pauselijke staf (X) en in de opgeheven linkerhand een omgewende hoorn, alles van goud.

De niet gedateerde wapens zijn alle bevestigd 16 juli 1817.

*Casper Dirckx
(van de reproductie: 1)*

1) Door de kleine afmetingen ~~van~~ dit schildje ~~bij~~ de reproductie wellicht niet al te duidelijk zijn. We menen echter te kunnen volstaan met te verwijzen naar enkele wapens met volkomen dezelfde voorstelling, nl. die van Aarle-Rixtel, Helvoirt en Someren.

2) Zowel in afbeelding als in tekst komt een fout voor, nl. dat de herken "verlicht van het schild" moeten zijn, dus met ramus van blauw.

VLIJMEN. De arch. P. C. Verboord Mzn., Wolput 42, Vlijmen, namens de heer J. Verboord Jzn., Korte Heistraat 21, Vlijmen: het bouwen van een boerderij met daarbij behorende werken aan de Gemeenteweg te Vlijmen; bouwnr. Vlijmen 21; bestek 's-Hertogenbosch nr. 1207.

Maandag 21 Februari

COEVORDEN, 4 n.m. Het arch.-bur. H. Bennink; „De Pampert”, Coevorden, namens de Vereniging „Kleuterschool Volksonderwijs” te Coevorden, in het café-rest. Arends, Markt 3, aldaar: het bouwen van een kleuterschool aan de Van Eybergenstraat te Coevorden. Perc. D. het glas, verfa en behang van het zonnemarktje van Bergen op Zoom, klauwen, aan een lint van goud, het wapen zwart een leeuw van goud, houdende in zijn

149. Willems stad. Doorsneden, I in 1818.
 148. Westershoven. In blauw het beeld van Sint Servatius, staande op een losse grond, het kruis opgeheven houdend in de rechterhand, alles van goud. Verleend 14 Oktober

147 van het inmiddels overleden wapen van de Wierken in de heerlijk, maar in deze inlaas van Westershoek veranderingen door 19 a, ten einde de landgemeente Westershoek in afwisseling met de landgemeente Westershoek te verbinden.

146. Werkendam. Hervorming der overheden; I in goud een dwarsbalk van blauw, beleden met een raam van zilver en verguld van drie aan de polen geknoede eendvogels van blauw, twee boven en een onder de balk; II in goud een kegel van goud, verguld van drie kegelvormige van hetzelfde. Deel van drie kegelvormige kegel van goud, gedeelt met een dwarsbalk. Verleend 28-10-1819. met twee parkieten. De gemeente kofje in het wapen van de gemeen te zien de vereniging met de Wierken en de heerlijk. Van drie kofjes, inmiddels opgekozen gemeente maakt men het wapen in de middelen kofje kring. De hervorming der overheid kofjes symboolt een kegel

145. Waspik. In blauw drie vogels (kauen of kraaien) van goud, geplaatst 2 en 1. Bevestigd 28 September 1819.

N. Braam, secretaris XIX
 XII

X

149a. Woensdrecht. Gedeeld; I in rood
een O.L. Vrouw, houdend op de rechterarm
het Christuskind, beiden het hoofd omgeven door
een nimbus, alles van zilver; II doorsneden,
de bovenste helft was gedeeld: rechts in ~~in~~ kwart
een leeuw van goud, getongd en genageld van
rood, links in rood drie palen van goud; onder
in groen drie maliën van zilver, geplaatst 2 en 1.

De rechterhelft vertoont ^{de} patrones der R.K. pa-
rochie ter plaatse, de linkerhelft het wapen van
het 4gr. markinaat van Bergum op Zoom, waar-
in de vroegere landdrukk Woensdrecht ligt.

→ Schild gedeelt met een driëbladige kroon van
goud met twee parelpunten. Verleend 1-~~12~~ 1922.
december)

150. Woudrichem. In goud twee paals-
gewijs geplaatste, afgewende zalmen van rood.
Het schild hangende aan een lint van wit in
een dorre tak van natuurlijke kleur. Bevestigd
16 juli 1817.

151. Wouw. Doorsneden door een streep-
balk van goud, I weer gedeeld door een streep-
paal van hetzelfde; a. in zwart een leeuw van
goud, b. in rood drie palen van goud; II in
groen drie maliën van goud. Het schild aan de
achterzijde gehouden door een bisschop, een
nimbus om het hoofd, de rechterhand zegen-
nend opgeheven, dragende in de linkerhand
een kruisstaf, alles van goud. Bevestigd 16 juli
1817.

152. Wijk en Aalburg. Gedeeld: I in kwart een
schildhoofd van goud, beladen met twee zes-
spakige raderen van rood naast elkaar; II
in kwart een trosspakiig rad van goud. Schild
gedekt met een driëbladige kroon van goud
met twee parelpunten. Verleend 25. Dec 1954
februari

153. Z e e l a n d. In zilver een boom van natuurlijke kleur, staande op een grond van hetzelfde, met daarvoor een kabbelende zee van blauw. Verleend 14 Oktober 1818.

154. Z e v e n b e r g e n. In zilver drie Sint-Andriesskruisen van rood, geplaatst 2 en 1. Bevestigd 16 Juli 1817.

155. Z u n d e r t. In blauw een keper, van boven vergezeld van twee leliën en onder van een *Jeruzalems kruis*, alles van goud. Schild gedekt met een vijfbladige kroon van goud en vastgehouden door twee leeuwen van natuurlijke kleur, staande op een arabesk. Bevestigd 16 Juli 1817.

Het Jeruzalems kruis is een zeer merkwaardig specimen van de vele soorten van kruisen, die in de heraldiek in een zeer groot aantal variaties voorkomen. Het bestaat uit een *krukkenkruis* (d.i. een gewoon kruis, waarvan elk einde van een dwarsbalkje is voorzien), dat in elke hoek van een gelijkvormig kleiner kruis wordt vergezeld. Deze verzameling in haar geheel heet dan Jeruzalems kruis. Het werd in 1100 door Paus Pascal II als wapen van het koninkrijk Jeruzalem aan de kruisvaarders geschonken. Een tweede merkwaardigheid van dit kruis, die we in het Zundertse wapen missen, is, dat het met zijn bijkruisen meestal wordt voorgesteld als van *goud* op een veld van *zilver*, in strijd dus met een van de grondregels van de wapenkunde: geen metaal op metaal, geen kleur op kleur.